

УДК 37.013.21

DOI 10.18372/2786-5487.1.16621

Гриньова Марія Василівна

здобувач освіти ступеня доктора філософії,
методист науково-методичної лабораторії соціального партнерства та
міжнародної діяльності кафедри освітньої політики,
КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради»,
м. Одеса, Україна

**ПАРТИСИПАТИВНИЙ ПІДХІД
ДО ВИХОВАННЯ ЛІДЕРСЬКИХ ЯКОСТЕЙ УЧНІВ:
НАУКОВО-НОРМАТИВНЕ ПІДГРУНТЯ ТА ШКІЛЬНА ПРАКТИКА**

***Анотація.** В статті визначено нормативне підґрунтя партисипації учнів у школі, актуалізовані ключові аспекти виховання лідерських якостей учнів засобами учнівського самоврядування як форми партисипації. У роботі використаний досвід Одеської обласної школи громадянської партисипації дітей та дорослих «УСі В Дії».*

***Ключові слова:** виховання, лідерські якості, партисипація, партисипативний підхід, учнівське самоврядування*

***Annotation.** The article defines the normative basis of student participation in school, actualizes key aspects of educating students' leadership qualities by means of student self-government as a form of participation. The experience of the Odessa regional school of civil participation of children and adults "ALL IN ACTION" is used in the work.*

***Key words:** education, leadership qualities, participation, participatory approach, student self-government*

Сучасні дослідники феномену лідерства, серед яких Т. Елмор, С. Кові, Д. Гоулман, акцентують увагу на вагомій ролі школи у вихованні лідерських якостей особистості. Так, розуміння лідерства як якості проактивної та

відповідальної особистості знайшло своє відображення у визначенні соціальної мети Нової української школи, а саме виховання особистості, яка зможе взяти відповідальність за себе, за розвиток і добробут країни та всього людства [1, с. 19]. Тож, у сучасних підходах школи до виховання лідерських якостей акцент робиться на суб'єктності учнів та створенні таких педагогічних умов, за яких ця суб'єктність мала б можливість проявлятися в конкретних діях.

Зважаючи на те, що лідерство в своїй основі має партисипативне тло, а партиципація у широкому розумінні означає «дієву співпричетність» [2, с. 58], нашу увагу привернув партисипативний підхід до виховання лідерських якостей учнів.

Цінними для розуміння партисипативного підходу до виховання лідерських якостей учнів є результати дослідження поняття «партисипація» Г. Суріної [2, с. 59-60], на основі яких можемо стверджувати, що партисипативний підхід передбачає розподільну відповідальність між вчительством та учнівством в розробці та ухваленні рішень шкільної ваги, а також делегування повноважень щодо вирішення питань, які знаходяться у компетентності учнів. Безумовно, для ефективної партисипації учнів у школі слід дотримуватися основних положень Конвенції ООН про права дитини, яка визначає право дітей на участь й основні її принципи [3], а також розроблених на її основі Практичних стандартів партисипації дітей [4].

Нормативним підґрунтям для партисипації учнів у школі є стаття 28 Закону України «Про освіту» [5], в якій мова йде про право учасників освітнього процесу на участь в громадському самоврядуванні в закладі освіти, а також стаття 28 Закону України «Про повну загальну середню освіту» [6], у якій визначені права та повноваження учнівського самоврядування. Так, аналіз статті 28 Закону України «Про повну загальну середню освіту» дає підстави стверджувати, що партисипація учнів у школі може здійснюватися у різних сферах (питання удосконалення освітнього процесу, науково-дослідної роботи; питання організації дозвілля, оздоровлення, побуту та харчування; питання проведення організаційних, просвітницьких, наукових, спортивних, оздоровчих

та інших заходів; питання із забезпечення якості освіти; питання захисту прав та інтересів учнів) та на різних рівнях (інформування, консультування, спільне прийняття рішень, делегування повноважень), що на практиці значною мірою залежить від розвинутої культури демократії у шкільному врядуванні.

Слід відмітити, що роль учнівського самоврядування у вихованні лідерських якостей особисті завжди визначалась високою і не втратила свою значимість в контексті переосмислення феномену лідерства. Також слід зазначити, що в українській освітній традиції учнівське самоврядування саме і розглядається як педагогічна умова виховання особистості та технологія її соціалізації, однак першоосновою його розуміння має бути твердження про те, що учнівське самоврядування є проявом самоврядування, тобто це: 1) автономне функціонування організаційної структури; 2) уповноважене ухвалення нею рішень з внутрішніх питань; 3) включення у процеси вироблення та ухвалення рішень виконавців. Тобто, коли мова йде про учнівське самоврядування, то його слід одночасно розглядати як форму самоорганізації та партисипації.

Однією із усталених форм організації учнівського самоврядування та партисипації учнів у школі є шкільна учнівська рада. Однак, результати опитувань 109 слухачів курсів підвищення кваліфікації КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради» на тему «Учнівське самоврядування: моделюємо разом» (керівників закладів освіти, заступників директорів з виховної роботи та педагогів організаторів закладів загальної середньої освіти Одеської області, котрі проходили навчання у 2021 р.), свідчать про порівняно низький рівень впливу учнів через діяльність шкільної учнівської ради у шкільному громадському самоврядуванні: лише 50,5% опитаних зазначили, що усі вважають учнівську раду важливою частиною школи, 45% – що її позиція є авторитетною, 53,2% – що з учнівською радою консультуються в питаннях, що стосуються учнів, а 33,9 – що учнівська рада залучена до ухвалення справді важливих рішень.

За результатами опитування, можемо стверджувати, що на практиці роль шкільної учнівської ради як форми партисипації є досить формальною. Посилити суб'єктність учнів у шкільному самоврядуванні, а отже і сприяти вихованню лідерських якостей, може реалізація партисипативних проєктів, тобто учнівських проєктів, спрямованих на вирішення проблем, пов'язаних з інтересами дітей у школі. Однак, наголосимо, що реалізація таких проєктів потребує модерування з боку дорослих, а отже і відповідного навчання.

Так, впродовж останніх років Школою громадянської партисипації «УСі В Дії!» КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради» у партнерстві з українськими та міжнародними громадськими організаціями проводиться навчання педагогів, які координують діяльність учнівського самоврядування, зокрема: навчання модераторів партисипативних проєктів дітей та молоді в межах міжнародного проєкту «Ми можемо більше! За розвиток громадянської участі молоді в Східній Європі» (2019-2020 рр.); навчання модераторів настільної гри з партисипативним тлом «Школа «Дія» в межах німецько-українського проєкту «SIMSchool – симуляційні ігри для вивчення прав людини» (2021 р); навчання педагогів для викладання курсу за вибором для учнів 8(9) класів ЗЗСО «навчаємось жити в громаді» в межах швейцарсько-український проєкту «DECIDE – Децентралізація для розвитку демократичної освіти» (2021р.).

За результатами вищезгаданих навчань у закладах загальної середньої освіти Одеської області учнями реалізуються партисипативні проєкти, які в окремих випадках виходять за межі шкіл і отримують вагому підтримку від органів влади територіальних громад. Відгуки учнів, які брали участь у таких проєктах, свідчать про вагомий потенціал партисипативного проєктування у вихованні лідерських якостей, адже саме партисипативні проєкти дають змогу кожному учню відчувати на практиці, що означає бути лідером для себе та для інших.

Список використаних джерел

1. Концепція Нової української школи: концептуальні засади реформування середньої школи. Ухвалена рішенням колегії МОН 27.10.2016. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf> (дата звернення: 02.11.2021).
2. Суріна А. Поняття «партиципація»: генеза і актуальність. Політологія. *Вісник Дніпропетровського університету*. Дніпропетровськ, 2017. № 1. С. 55-63.
3. Конвенція ООН про права дитини: редакція зі змінами, схваленими резолюцією 50/155 Генеральної Асамблеї ООН від 21 груд. 1995 р.: офіційний переклад. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021#Text (дата звернення: 02.11.2021).
4. Practice Standards in Children's Participation. URL: <https://resourcecentre.savethechildren.net/sites/default/files/documents/3017.pdf> (дата звернення: 02.11.2021).
5. Закон України «Про освіту». 2017. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення: 02.11.2021).
6. Закон України «Про повну загальну середню освіту». 2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20#Text> (дата звернення: 02.11.2021).